



ENGELSİZ MEDYA ERİŞİMİ ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRİSİ

03 MAYIS 2023

Ankara

Sağır ve işitme engellilerin yayın hizmetlerine erişimini kolaylaştırmak amacıyla 2019 yılında ilki gerçekleştirilen Dezavantajlı Bireylerin Yayın Hizmetlerine Erişimi Çalıştayı sonuç bildirisi kamuoyuyla paylaşılmıştır. Söz konusu bildiri dikkate alınarak Üst Kurulumuzca yürütülen çalışmalar sonucunda *“Sağır ve işitme engellilerin yayın hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesine ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik”* 11.10.2019 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Yönetmelik, aynı yıl Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Erişilebilirlik Ödülüne layık görülmüştür. Ayrıca ilgili çalıştay sonuç bildirisi Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komisyonu’nun yirminci oturumunda ülkemize yönelik hazırlanmış olan sorulara yanıt niteliğinde Mart/2019 tarihinde Cenevre’de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Komisyonunun yirminci oturumunda verilen yanıtlar arasında tam metin olarak yer almıştır.

Söz konusu çalıştayın sonuç bildirisinde, yönetmelik yürürlüğe girdikten sonra çalıştaya katılım gösteren paydaşlar ile tekrar bir değerlendirme çalıştayı yapılması kararı da alınmıştır. Ayrıca 2023/4 sayılı Genelge ile Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konulan Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı’nın *“Bilgi ve iletişim teknolojileri ile elektronik hizmet sistemlerinin erişilebilirliğinin artırılması”* hedefine yönelik olarak belirtilen eylem alanlarından *“Medya sektörü tarafından sunulan hizmetlerin erişilebilirliğinin güçlendirilmesi”* eylemi doğrultusunda gerçekleştirilecek faaliyetler *“Medyada sunulan hizmetlerin farklı engel grupları için erişilebilirlik durumunun belirlenmesine yönelik STK’ların katılımı ile çalıştay düzenlenecektir”* ve *“Belirlenen eksikliklerin giderilmesine yönelik yapılması gerekenlere ilişkin yol haritası belirlenecektir”* şeklinde yer almış ve ilgili faaliyetlerin yürütücüsü olarak RTÜK belirtilmiştir.

Bu kapsamda yürürlüğe giren Yönetmelikle ilgili paydaşların geri bildirimlerini almak, gerekli iyileştirme ve geliştirmeleri yapmak amacı ile *“Engelsiz Medya Erişimi Çalıştayı”*; Radyo ve Televizyon Üst Kurulu koordinasyonunda, ilgili kamu kurum ve kuruluşu temsilcileri, ulusal medya hizmet sağlayıcı kuruluş temsilcileri, engelli STK temsilcileri, RTÜK’teki alanda uzman kişiler ve akademisyenlerden oluşan uzman 71 katılımcı ile 03 Mayıs 2023 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştayı amacı, sağır ve işitme engellilerin görsel-işitsel medya hizmetlerine erişiminin iyileştirilmesi alanında, hâlihazırda yürürlükte olan yönetmeliğe dair paydaşların değerlendirmelerini almak ve ihtiyaç görülür ise ilgili iyileştirme ve geliştirmeleri ortaya koyacak bir bildiri sunmaktır.

Çalıştay, sağır ve işitme engelliler için işaret dili, işitme engelliler için ayrıntılı alt yazı ve görme engelliler için de sesli betimleme olmak üzere üç grup olarak yapılmıştır. Her bir grupta ilgili paydaşların değerlendirmeleri detaylı bir şekilde dile getirilmiş, bunlar müzakere edilmiş ve sonuç bildirisine katkı sağlayacak birer metin ortaya çıkmıştır. Daha sonra üç grubun ortak katılımı ile her bir grubun önerdiği talep maddeleri birlikte müzakere edilmiş ve ortak bir çalıştay sonuç bildirisi hazırlanmıştır.

Engelsiz Medya Erişimi Çalıştayı Sonuç Bildirisi; katılımcıların değerlendirmeleri ve müzakereleri sonucu ortaya çıkan bir metin olup, medya hizmetlerine engelsiz erişiminin iyileştirilmesine katkı sağlaması ve kamuoyunda farkındalık oluşturması amaçlanmaktadır.

Çalıştay sonuç bildirisi, aşağıda yer aldığı şekilde, dört bölümden oluşmaktadır. Bunlar:

1. Tanımlar ve Kavramlar
2. Geliştirilmesi planlanan uygulamalar
3. Değerlendirmeler ve Öneriler
4. Altyapı ve teknoloji ile ilgili beklentiler

1. TANIMLAR VE KAVRAMLAR

Ayrıntılı altyazı çevirisi: Sağlıkların ve işitme engellilerin, görsel-işitsel ürünlerdeki tüm işitsel düzgüye (diyaloglar, ses efektleri, konuşmacıların belirlenmesi vb.) erişimini sağlamak için, işitsel düzgünün alıcı kitlenin erişimine uygun şekilde yeniden düzenlenmesini gerektiren, dil içi ve/ya diller arası uygulaması olan bir çeviri türüdür.

Canlı altyazı çevirisi: Sağlıkların ve işitme engellilerin görsel-işitsel ürünlere/düzgüye (diyaloglar ve konuşmacıların belirlenmesi vb.) erişimini sağlamak için, işitselin/düzgünün alıcı kitlenin erişimine uygun şekilde yeniden düzenlenmesini gerektiren, ayrıntılı altyazı çevirisinden farklı olarak bir çevirmen tarafından yeniden seslendirilmesi ile yapılan, eşzamanlı dil içi ve/ya diller arası uygulaması olan, canlı yapılan bir çeviri türüdür.

Görme engelli: Görsel-işitsel ürünlerin görsel yapısına/düzgüsüne kısmen veya tamamen erişimi olmayan bireyleri (yasal tanımıyla görme engelli ve/ya kör bireyi) tanımlar.

İşaret dili çevirisi: Sağır ve işitme engellilerin, görsel-işitsel ürünlerdeki işitsele/düzgüye erişimini sağlamak için görsele eklenen ve işaret dili çevirmeni ile aktarılan, görsel ve uzamsal bir çeviri türüdür.

İşitme engelli: Görsel-işitsel ürünlerin işitsel yapısına/düzgüsüne kısmen veya tamamen erişimi olmayan bireyleri tanımlar.

Otomatik ses tanıma programları: Konuşmayı yazıya döken yapay zekâ teknolojilerini tanımlar.

Sağır: İşitmeyen, ana dil olarak işaret dilini kullanan ve görsel-işitsel ürünlerin işitsel yapısına/düzgüsüne hiçbir erişimi olmayan bireyleri tanımlar.

Sesli betimleme: Görsel-işitsel ürünlerde, diyaloglar haricindeki bölümleri dolduran bir dış sesin, olayın geçtiği mekânı, zamanı, karakterleri, sessiz gelişen olayları ve benzerini betimleyerek, görünüm ve duyguları anlatmasından oluşan bir çeviri türüdür.

Risk durumları ve insani bakımdan acil durum: Doğal afetler, pandemiler ve çatışma halleri gibi can ve mal güvenliğini tehdit eden durumlardır.

2. GELİŞTİRİLMESİ PLANLANAN UYGULAMALAR

1. Vatandaş Bildirimlerinin RTÜK İletişim Merkezi'ne iletiminde işaret dili çevirisi altyapısının sağlanması ve uygulama hakkında kamu spotu yayımlanması.

2. Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen engelli dostu yayınlarda kullanılan işaret dili çevirisi uygulaması ile ilgili RTÜK tarafından bir kılavuz hazırlanması.

3. Engelli dostu yayınlarda kullanılmak üzere sesli betimleme, işaret dili ve ayrıntılı alt yazı çeviri türlerini gösterir logoların RTÜK tarafından belirlenerek Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlar ile paylaşılması.

4. Sağırın, İşitme ve Görme Engellilerin Yayın Hizmetlerine Erişiminin İyileştirilmesine İlişkin Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uygun olarak engelli dostu yayın yapan Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların RTÜK tarafından kamuoyuyla paylaşılması.

5. Medya hizmet sağlayıcı kuruluşların ilgili Yönetmelikte belirtilen usul ve esaslara uygun olarak televizyonda yayımladıkları engelli dostu yayın hizmetlerine kurumsal web sayfalarında da yer vermeleri.

6. İşaret dili çevirmenine yer verilen engelli dostu programlarda ilgili Yönetmeliğin “İşaret Dilinin Yayın Ölçüleri” başlıklı sekizinci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen ekranın en az sekizde biri oranının, 16:9 ve 1920x1080 başlangıç ölçüleri esas alınarak uygulanması.

7. Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşların risk durumları ve insani bakımdan acil durumlarda yaptıkları kesintisiz haber yayınlarında alt yazı uygulamalarına yer vermeleri.

3.DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

1. İşaret dili, sesli betimleme ve ayrıntılı altyazı çeviri türlerinin kullanıldığı tüm ürün ve hizmetlerin genel standartlarının, ilgili tüm paydaşların katılımıyla belirlenmesinin alana katkı sunacağı mütalaa edilmiştir.

2. İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıların program kataloglarında engelli dostu programlara da yer vermelerinin engelsiz medya erişimine faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

3. Engelli bireylerin medyada temsilinde ayrımcılığa neden olabilecek ifadeler ve içeriğe yer verilmemesi; aynı hassasiyetin kamu spotları ve öncelikli yayınlarda da gözetilmesi önerilmiştir.

4.ALTYAPI VE TEKNOLOJİ İLE İLGİLİ BEKLENTİLER

1. Risk durumları ve insani bakımdan acil durumlarda yapılan kesintisiz haber yayınlarında, Medya Hizmet Sağlayıcı Kuruluşlara otomatik ses tanıma teknolojisinin alt yazıda kullanımının uygulanması ve yaygınlaştırılması ile bu alandaki teknolojik gelişmelerin takip edilmesi önerilmiştir.

2. Görsel-ışitsel yayın hizmetlerinde yer verilen sesli betimleme uygulaması ile ilgili teknik altyapının güçlendirilmesi önerilmiştir.

3. Canlı altyazı uygulamalarında gelişen teknolojinin medya hizmet sağlayıcı kuruluşlar tarafından görsel-ışitsel yayın hizmetlerinde azami ölçüde kullanılması önerilmiştir.